

SZÓSZÉK-ÚRASZTALA

AZ ÉLET MŰVÉSZETE

Ap Csel 20, 28

A legnagyobb művészet: élni tudni, élni szépen, jól, okosan, boldogan, emberhez méltóan; élni olyan életet, amelyikben a végén minél kevesebb legyen a megbánni, a kivetni való és minél több a megmaradásra, megtartásra érdemes érték.

Bizony, bizony mondom néktek, hogy a legnagyobb művészet ezen a világon az élet művészete.

Jelentős lépés erkölcsi haladásunk útján, az élet művészete felé, amikor lelkünk kényszerítő hatására feltesszük, fel kell tennünk önmagunknak a kérdést: „hogyan éljek, hogy jól éljek?”

Jelentősnek mondtam, ámbar csak az első lépés. De mindenki tudja, hogy jó és rossz irányban egyaránt az első lépés a legnehezebb, gyakran a leghatározóbb is.

Ma természetesen a jó felé vezető útról fogunk beszélni. És ezen az úton, bármennyire jelentős is, erkölcsi értékévé csak akkor lesz az első lépés, ha nyomon követi a második, majd a harmadik is.

Mit is jelöltem meg első lépésnek? El kell jutnom odáig, hogy feltegyem magamnak a kérdést: hogyan éljek, hogy jól éljek? És a második: igyekszem időről időre mind jobb, megfelelőbb, helyesebb, emberibb és keresztényibb feleletet adni erre a kérdésre. A harmadik a leghosszabb lépés, mert egész életemen keresztül tart. A megtalált helyes és jó feleletet beleviszem mindennapi életem gyakorlatába.

Kezdjük tehát az első lépésnél. Próbáljuk meg, hátha eljuthatnánk valamennyien odáig, hogy feltegyük magunknak a kérdést: „hogyan éljek, hogy jól éljek... vágyaim szerint-e... eszemet bízzam-e meg a vezetéssel?... Vágy nélküli emberi élet nincsen. Nem addig élünk, míg a szívünk dobog, hanem ameddig egy parányi, egy utolsó vágy még ott pislákol kebelünkben. Ha megtörténhetnék, hogy az utolsó vágy is kialszik bennünk, hiába dobog a szívünk, élőhalottak vagyunk.

Mereskovszkijnak van egy gyönyörű legendája. A hőse: Szakja Muni. Ez a világtól elvonult, bensejében mind jobban elsötétedő szent fakír ott ül a pusztában egyedül, némán, mozdulatlanul. Karjai olyanok lettek, mint két száraz karó, arca, egész teste összeaszott, elszáradt. Még a fecskék is szobornak nézték, és fészket raktak ölébe.

Tavasszal megjöttek, ősszel eltávoztak. Egyszer aztán jött egy tavasz, mikor a fecskék nem tértek vissza. S akkor Szakja Muninak, a szobor-embernek, aki nem akart sem gondolkozni, sem érezni, aki minden fényt és világosságot eloltott magában, és aki azt hitte, hogy a vágyait mind eltápostá szívében, mikor látta, hogy fecskéit hiába várja, azok nem térnek vissza, ... két meleg emberi könnycsepp buggyant ki szeméből, s végigszivárgott összeaszott, száraz arcán. Ez a két meleg emberi könnycsepp mindennél beszédesebben igazolta, hogy még ő sem tudta a vágyait az utolsóig kiölni szívéből.

Szabad-e tehát a jelszóval, hogy nyugodt életet akarunk, megpróbálni vágyainkat megölni? Nem szabad, de nem is lehet, és nem is kell. Nem a vágy nélküli a nyugodt élet, mert ilyen nincs, hanem az, amelyiknek sok szép és nemes vágya teljesül. Nem az a baj, hogy vágyaink vannak. Ezek életünk lendítő erői. Az a baj, ha nincs mellettük ész és szív.

Vágyainknak, ha magukra maradnak, „súlyomszárnya” támad. Ragadnak magukkal, repítenek a valóság világából ki, a lehetőségek határain túl, s valljuk meg őszintén, nekünk ez a szédületes repülés a vágyak szárnyain tetszik, különösen fiatal korunkban, de még azután is. Örvendünk, lelkesedünk, tapsolunk, ujjongunk neki. Észre sem vesszük, hogy már a valószínűtlenség világában járunk. Egyszer csak szárnyaszegettek leszünk, aláhullunk, megrongálódik vagy éppen javithatatlanul összetörik az életünk. Ezt nevezik emberi nyelven csalódásnak.

Bizony, ki csak vágyai után indul, ész és szív nélkül, senki emberfia el nem kerülheti a legsúlyosabb csalódásokat... Akkor hát nem megyek a vágyaim után. Megkeresem az eszemet, hogy legyen bölcs vezetőm egy életen át.

Ezt nagyon jól teszed. Az észre igen nagy szükség van. Lám, meg tudja tervezni az életet. Felismerni a dolgok összefüggését. Megtanulja tisztelni a természeti erkölcsi világ alapvető törvényét, az ok és okozati törvényt. Rendet, rendszert, törvényt fedez fel, maga is alkotilyent. Nincs az a bonyodalom az emberi életben, amelyben megoldást ne találna, sőt, ha nagyon bölcs, a legjobb megoldásra is rátalál. Nincs az a zsákutca, melyből kivezetőt ne tudna törni.

Istenem, Istenem, hát csakugyan ilyen nagy úr az ész? Hát akkor mégis miért van az, hogy sok okos és eszes ember boldogtalan és szerencsétlen lesz az életben?

Nem az a baj, hogy eszünk van. Ez mindennél jobban kell. Az a baj, ha nincs mellette szív is.

Ha csak észre építünk, rendszeres életet tudunk kialakítani. Ki tudjuk tűzni a célokat. Megtaláljuk az odavezető legalkalmasabb utakat, módokat és eszközöket. Ismerjük a lehetőségeket, saját képességeinket. Nem vállalkozunk másra és többre, mint amit lehet, és amire képesek vagyunk.

Am telik az élet, múlnak az évek, évekből évtizedek lesznek, s ahogy öregedünk, mind jobban vágyódunk a meghitt, meleg emberi érzések, a simogatás, az oltalom, a gondviselés, a szeretet után. S az, aki csak észére építette életét, ilyenkor veszi észre, hogy az ő ésszerű

élete olyan rideg és sivár. Kezd fájni saját életétől, amit eddig nem vett észre, most meglátja, hogy az emberek is fázva, dideregve húzódnak el tőle. Tisztelik talán, de nem szeretik. Az emberek jobban szeretik azokat, kiknek az életében nincs annyi ésszerűség, de vannak nagy meleg, emberi érzések, mosolyok és könnyek.

Bizony, bizony mondom, hogy aki csak az eszére építi életét, szív nélkül, senki emberfia el nem kerülheti, hogy egyszer meg ne fázzzék önnön életétől, és mások is dideregve ne forduljanak el tőle.

Hát akkor nem bízom meg az eszemet sem a vezetéssel. Nem marad más hátra, hallgatok a szívemre.

Ezt pedig mindennél jobban teszed, szív nélkül nincs ember és nincs emberi élet. Minél több jó, meleg emberi érzésünk van, minél gazdagabbak vagyunk belső élményekben, minél többször sikerült beleélnünk magunkat más emberek helyzetébe, sorsába lelkiállapotába, annál biztosabb, hogy jó emberek leszünk, s a jó ember minden körülmények között boldog is lehet.

Istenem, megrendülten látom, hogy a szív még az ésnél is nagyobb hatalom.

Ó, nem az a baj, hogy szívünk van, enélkül nem is lehetnénk emberek. Az a baj, ha nincs ész is mellette. A szív melegít, boldogít, de ha magára marad, nem tudja, hogy okosan kell szeretni. Okosan szeretni pedig annyit jelent, mint a szeretett lényt, ügyet létében megtartani, megerősíteni és előbbre vinni. A szív, amikor a legjobbat akarja, gyakran rosszat csinál, s kit a legjobban szeret, azt teszi szerencsétlenné.

Bizony, bizony, ki csak szívére hallgat ész nélkül, senki emberfia el nem kerülheti, hogy egyszer keserű könnyeket ne hullasson.

Hát akkor mit tegyek? Ha vágyaim után megyek, el nem kerülhetem a csalódásokat, ha az eszemre bízom a vezetéssel, olyan lehet az életem, mint az északi fény, világít, de nem melegít. Ha a szívemre hallgatok, ó, jaj, még kimondani is nehéz, azt tehetem szerencsétlenné, kit a legjobban szeretek.

Vigyázat, emberek. Ilyen élet, ahogy én bemutattam, a valóságban nincs.

Gondolatok, érzelmek és vágyak teljesen el nem választhatók egymástól. Mindannyiunk életében mindhárom jelen van. De állítom, hogy van emberi élet, amelyikben a vágyak vezetnek, olyan is, amelyikben az értelem uralkodik, és olyan is, amelyikben az érzelmek mondják ki a döntő szót.

Ezeknek tudatában kell eljutnunk odáig, hogy feltegyük a kérdést: hogy éljek, hogy jól éljek?

Jó 2800 esztendővel ezelőtt bölcs Salamon így imádkozott: „Adj ezért a te szolgádnak értelmes szívet, hogy tudja megítélni a te népedet, hogy tudjon választást tenni a jó és rossz között.” (1 Kir 3, 9)

Micsoda felséges gondolat! Hiszen erkölcsi életünk alfája, hogy tudjunk választani a jó és rossz között. Akár imádkozott így egykor bölcs Salamon, akár nem, ma mindenki nyugodtan elimádkozhatja, legfennebb még ennyit kell hozzátennie: s adj, Atyám, akaratot, hogy amit jónak kiválasztottam, amellet meg is maradjak.

Hiszem, hogy az Isten meghallgatja az ilyen imádságot. Megadja nekünk azt a képességet, hogy választani tudjunk a jó és rossz között. Isten kész segíteni. A fő dolog, hogy ne csak kérjük, hanem igényeljük és vegyük is el.

Van az Unitárius Kátében egy ide találó nagyszerű kérdés: Isten lelke munkálkodik-e ma is a keresztény emberben? A felelet: ... felvilágosítja értelmünket, hogy az igazat és jót megismerjük; erősíti akaratomkat, hogy amit jónak és igaznak megismertünk, amellett szilárdan megmaradjunk. Megismerteti velünk gyengeségünket, megtérésre és jobbulásra indít." Erre az utolsó mondatra beszédem harmadik részében még hivatkozni fogok.

Lám-lám, időrendben 2800 esztendő nagy távolság, de lényegében nincs semmi különbség az értelmes szív között, melyet bölcs Salamon kért az ő Urától, hogy választani tudjon a jó és a rossz között, és az okos szív között, melyet Tolsztoj Gorkijnak tulajdonított, feltételezve, hogy ezzel hitt az emberekben, és bízott abban, hogy van kiút a történelem és az egyéni lélek örvényeiből.

Az okos szív több, mint az értelem és az érzés egymás mellett. Az okos szívű ember eszével is érez, és szívével is gondolkodik. Az okos szív nem öli meg a vágyakat, hanem a valóság világában, a lehetőségek határai között tartja, megválogatja, megszépíti, meleggé teszi. Az okos szívű embernek sok szép és nemes vágya teljesül, ezért nyugodt és boldog. Íme, kész a felelet! Hogy éljek tehát, hogy jól éljek? Éljen okos szívvel, vágyaid szerint.

Ezek után még csak a harmadik lépés van hátra. Mondtam: ez nagyon hosszú, egész életünkön keresztül tart. Ez a lépés a megtalált feleletnek a mindennapi életben való alkalmazása.

Jól élni, okos szívvel, vágyaid szerint azt jelenti, hogy törekednünk kell megunkat lehetőleg pontosan megismerni, előnyeinkről és gyengéinkről, jó és rossz testi és szellemi tulajdonságainkról világos és lehetőleg igaz fogalmat szerezni, és arról önmagunknak számat adni.

Törekednünk kell testünknek állapotát megismerni, s ebből tanulni. Sok szenvedés árulja el magát a fájdalmas vagy kellemetlen érzelmekben. Az a felületes ismeret a testi állapotról, mellyel a legtöbb ember rendelkezik, nem elegendő. Jobban kell ismernünk testünk állapotát. Szinte napirenden kell lennünk vele, mert csak így tudjuk alkalmazni azt az életrendet, mellyel a testi szenvedéseket a minimumra tudjuk korlátozni.

Még fontosabb, hogy szellemi, lelki állapotainkat megismerjük. Ameddig nem látjuk fogyatékosságainkat, nem keressük a megigazulást. És itt emlékeztetem hallgatóimat a már idézett Káté-kérdés harmadik mondatára: „Isten lelke megismerteti velünk gyengeségünket, és megtérésre, jobbulásra indít.” Egy prédikátor a fájdalmat vészjelnek nevezi. Ez igaz! Amikor valahol kezd fájni, ez azt jelenti, ember, vigyázz, mert baj van.

Íme, ezért kell testünk állapotát jobban ismernünk, hogy keressük a gyógyulást, a vészkiáltás elhangzása előtt, amíg még nem késő.

A lélek világában azonban vannak olyan sajátosságok, melyeket a természeti világban hiába keresnél. Tucatjával tudnám ezeket a sajátosságokat bemutatni. Most azonban csak a legszükségesebbre szorítkozom. Hogy ezt kellőképpen szemléltetni tudjam, egy kis kitérőt kell tennem. Azzal kezdem, hogy a természeti és a lelki világ alaptörvénye lényegében ugyanaz.

A természeti világ rendje az okság törvényén épül fel. Ebben a világban nincs oknélküliség, hiábavalóság és céltalanság. Mindennek megvan a maga oka és következménye.

Nincs napsütés, eső, szárazság, árvíz, jégeső, zivatar, nincs születés, betegség, halál ok nélkül és következmények nélkül. Ugyanez a törvény uralkodik a lélek világában is. Nincs öröm, boldogság, boldogtalanság, nincs lelki emelkedés, süllyedés, üdvözülés és elkárhozás ok és következmény nélkül.

Képzeld el egy óriási láncot, melynek a szemei úgy kapcsolódnak egymásba, hogy azokat semmilyen természeti vagy erkölcsi erő nem képes elválasztani egymástól, s melynek hátra és előre a szemei homályba vesznek el. Minden láncszem az utána következőnek az oka, és az előtte lévőnek következménye. Ó, ha bölcsőbbek volnánk, mint amilyeneknek hisszük magunkat, megragadnánk két marokra a legközelebbi láncszemet, s mennénk szemről szemre visszafelé, hogy megismerjük mindennek, ami körülöttünk és velünk történik, az okát és magyarázatát. Aztán ugyanúgy mennénk szemről szemre előre, hogy megismerjük mindazt, aminek következnie, történnie kell. Egyetlen biztos jövőbe látás van, az észszerű következtetés.

Igen ám, mondhatja valaki, de mégis van különbség a természeti és a lelki világ között. A természeti világ törvénye kiméretlen és kegyetlen, a lélek világában megbocsátás van.

Ne hagyd magad megtéveszteni, Atyánkfi! Amennyi megbocsátás van az erkölcsi világban, ugyanannyi van a természeti világban is. Vagy talán azt hiszed, hogy a keresztény megbocsátás egyszerre minden adósságot és tartozást elenged?

A tékozló fiú édesapja belebetegedett fia romlásába, és mégis könnyes örömmel várta haza. De nem olvasod sehol, hogy így beszélt volna: nem baj, fiam, hogy elprédáltad a családi vagyont felét, melyet elődeid szorgalommal gyűjtöttek, amelyet apád takarékossággal megtartott, itt van a másik fele, a bátyád része, azt ismét kétfelé osztom... Nem baj, fiam, hogy könnyelműen bemocskoltad a tisztességedet, melyet őseid s köztük apád tisztességgel viseltek. Itt van a mi becsületünk és tisztességekünk, s azt megosztjuk veled.

Bizony nem beszélt így az apa. S hogy mit gondolt Jézus a megbocsátásról, mutatja, amit a tékozló fiú bátyjának mondatott az apával: ne haragudj, fiam. Hiszen ő elveszett és megtaláltatott, meghalt és feltámadott. Örvendjünk neki. Lásd, itt minden a tied, neki nincs semmije, sem vagyona, nem neve, sem becsülete. Neki kell vállalnia a felelősséget mindenért, amit tett, és neki kell visszaszereznie mindazt, amit elveszített. Segítsünk, hogy ezt meg tudja tenni. Ez a segítség a keresztény megbocsátás.

A természet törvénye nem kegyetlen, csak következetes, megbünteti a mulasztást, a hanyagságot, a könnyelműséget, tudatlanságot, éppen úgy, mint a bűnt. A természet törvénye nem figyelmeztet előbb, hogy aztán verjen, hanem ver figyelmeztetés nélkül, s neked kell kitalálnod, hogy miért kaptad a verést. De ha vállalod a felelőséget, a következményeket, tanulsz a verésből, ugyanaz a törvény, amelyik az imént megvert, haladásra, előmenetelre, boldogulásra segít.

Ez a segítség a természeti világban a megbocsátás.

Ami lelkünk világát illeti, a gyógyulás sohasem késő. Ezt a sajátosságot ismerte fel Jézus. Tudta, hogy elveszett ember nincsen. Nem lehet olyan rossz, hogy meg ne javulhatna, és nem süllyedhet olyan mélyre, hogy ne tudna felemelkedni. Ezért karolta fel a rosszakat, a tékozlókat, és ezért mentette meg a bűnösöket.

De — és itt következik a nagy erkölcsi tanulság — jóllehet a lélek világában sohasem késő a gyógyulás: itt is jobb hamarabb, mint később.

Ezért kell ismernünk szellemi, lelki állapotunkat, hogy ne várjuk meg, amíg sírni, panaszkodni kezd a lelkünk, amikor szenved az önvád, az önszemrehányás súlya alatt, hanem keressük a lelki gyógyulást hamarabb.

Kedves híveim, hallgassatok Jézus evangéliumára, és vegyétek igénybe egyházatok támogatását, s akkor előbbre haladtok az életművészet felé vezető úton. Így viseljetek gondot magatokra, testeitekre és lelketekre. Ámen.

KÖKÖSI KÁLMÁN

A KERESZTÉNY ERKÖLCS

1 Ján 4,20

Dr. Kiss Elek, néhai püspökünk, kátéjában a vallást így határozza meg: „A vallás Istennek teljes szívünkből, lelkünkből, erőnkől való szeretete.” A szeretet, s így az Isten iránti szeretet is, a szív belső titka, élménye. Olyan titok és élmény, amely szereti elárulni önmagát, mely miként a szerelem, elemi módon, ellenállhatatlanul követeli a megvallását. A szerelmes szív nem nyugszik, amíg szerelmének forró vallomásában meg nem vallja: szeretlek! Az Istent szerető szív is csak akkor nyugszik meg, ha kifejezte szeretetét Isten iránt. A szeretet végső elemzésben tehát bizonyágtevés. Ha a vallás Isten szeretete, akkor végső elemzésben a vallás is bizonyágtevés, Isten iránt érzett szeretetünkről való folytonos és élő bizonyágtevés. Nem elég érezni, nem elég állítani, hogy szeretem az Istent, s hogy az Ő tulajdona vagyok. Bizonyágot is kell tennem arról, hogy valóban szeretem őt, és az Ő tulajdona vagyok. Romeo szereti Jú-